

A hallgatás szabadsága

Jakab 3,1-12

¹Testvéreim, ne legyetek sokan tanítók, hiszen tudjátok, hogy súlyosabb ítéletben lesz résziünk. ²Mert sokat vétkezünk mindnyájan: de ha valaki beszédében nem vétkezik, az tökéletes ember, meg tudja fékezni az egész testét. ³Ha a lovak szájába zablát vetünk, hogy engedelmeskedjenek nekünk, egész testüket irányíthatjuk. ⁴Íme, a hajókat, bármilyen nagyok, és bármilyen erős szelek hajtják is őket, egy egész kis kormányrúddal oda lehet irányítani, ahova a kormányos akarja. ⁵Ugyanígy a nyelv is milyen kicsi testrészt, mégis nagy dolgokkal kérkedik. Íme, egy parányi tűz milyen nagy erdőt felgyújthat: ⁶a nyelv is tűz, a gonoszság egész világa. Olyan a nyelv tagjaink között, hogy egész testünket beszennyezi, és lángba borítja egész életünket, miközben maga is lángba borul a gyehenna tüzétől. ⁷Mindenfajta vadállat és madár, csúszómászó és tengeri állat megszelídíthető: meg is szelídíti az ember; ⁸a nyelvet azonban az emberek közül senki sem tudja megszelídíteni, fékezhetetlenül gonosz az, telve halálos méreggel. ⁹Ezzel áldjuk az Urat és Atyát, és ezzel átkozzuk az Isten hasonlatosságára teremtett embereket: ¹⁰ugyanabból a szájból jön ki az áldás és az átok. Testvéreim, nem kellene ennek így lennie. ¹¹Vajon a forrás ugyanabból a nyílásból árasztja-e az édes és a keserű vizet? ¹²Avagy teremhet-e, testvéreim, a füge olajbogyót, és a szőlő fügét? Sós forrás sem adhat édes vizet!

Jézus azt mondja egy helyen a farizeusoknak, hogy a jó fát meg lehet ismerni a jó gyümölcsről, a rossz fát pedig a rossz gyümölcsről. Amíg nincs rajta gyümölcs, teljesen egyformának látszik mindkettő, de amint eljön a gyümölcsérés ideje, azonnal látszik, melyik hoz édes és nemes termést, és melyik hoz hitvány savanyú termést. Van egy magyar szólás-mondás is, amelyik ugyanezt fejezi ki: megszólalásig szép. Arra az emberre mondják, aki külsőleg ugyan szépnek látszik, de amint megnyitja a száját, azonnal látszik, hogy belül nem szép, sőt csúnya.

Így folytatja Jézus: amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj. Úgy kell ezt elképzelnünk, mint egy kutat, mint egy forrást, amely ugyan lenn van a mélyben, de a kiömlése már fenn van a felszínen és a kiáradó víz elárulja, mi is van ott lenn a mélyben. Édes-e a víz vagy keserű? Életet táplál, vagy életet kiolt? A szánkat elhagyó beszéd elárulja, mi is van ott a szív mélyén. És ez olyan, amit nem lehet eltitkolni, mert a szavak árulkodnak. Sőt, kapaszkodjatok meg, Jézus még azt is mondja, hogy szavaitok alapján fognak majd elítélni vagy felmenteni titeket az utolsó napon. Azaz annyira egyenlőség jelet tesz a szív mélye és a szavak felszíne között, hogy azt meg sem lehet kérdőjelezni.

A tíz parancsolatból kettő is foglalkozik a beszéd etikájával. Ne vedd fel hiába Isten nevét, mondja a harmadik parancsolat, majd a kilencedik azt kívánja, ne tanúskodj hamisan. Mit is jelent ez úgy átfogóan?

Isten ajándékot adott nekünk, embereknek azzal, hogy tudunk beszélni, hogy ki tudjuk fejezni magunkat, hogy dolgokat a nevükön tudunk nevezni, hogy összetett gondolatokat is meg tudunk fogalmazni. (A nyelv különít el bennünket az állatvilágtól, mondták a 19. századi nyelvészek.) A nyelv képessége az uralom képességét rejt magában. Egyfajta mitikus (de nem feltétlenül csak ókori) nyelvészeti gondolkodás szerint a név birtoklása, a megnevezés képessége hatalmat jelent, az uralkodás metaforájának számít. Uralkodhatunk az egész teremtett világon azáltal, hogy nevet adhatunk neki (ld. Ádám nevet ad az állatoknak), vagy néven nevezhetjük azt.

Uralkodhatunk az egész teremtett világon! Ez nagy kiváltság! De még nagyobb kiváltság az, hogy uralkodhatunk a saját nyelvünkön! Uralkodhatunk a saját beszédünk fölött is! Erről szól ez a mai igeszakasz.

Az egész demokrácia alapjaként szokták megnevezni a szólásszabadságot. Ahol nincs szólásszabadság, ott nincs demokrácia. De az Isten országának a feltétele nem a szólás szabadsága, hanem a szeretet szabadsága. S ez sokszor megkívánja azt is, hogy az embernek legyen szabadsága a hallgatásra is, azaz tudjon uralkodni a nyelvén.

Nézzük csak, hogyan néz is ki a gyakorlatban az, amikor egy kicsiny tűz erdőt, száz meg száz hektárokat perzsel fel. A kép annyira megszokott, hogy már fel sem tűnik nyári időszakban, amikor a TV képernyőjén azt látjuk, hogy végtelenül lángol a határ. S mindez egy elejtett cigarettavégtől, egy felelőtlenül otthagytott kisebb parázskupactól, vagy egy eldobott gyufaszáltól. Az a piciny tűz, amit akár a kezünkkel képesek lennénk megfékezni, eloltani, terjedését megakadályozni, néhány perc, (óra vagy nap) múlva már semmilyen erővel meg nem fékezhető. Sem helikopteres oltás, sem ezernyi ember megfeszített munkája sem képes megakadályozni.

Ilyen a beszéd is. Szikra, amely lánggra lobbant érzelmeket, akaratot indít meg, meggyőz és rábír valamilyen cselekvésre. Már a klasszikus retorika is jól ismerte a beszédben rejlő erőt, de ugyanígy jelen van a modern korban is. Talán az egyik példa erre Hitler személye, aki köztudottan képes volt tömegeket is fanatizálni, s szinte egy nemzetet céljai mellé állítani, s a vége valóban világégés lett. De ugyanígy jelen van hétköznapjainkban is ez a pusztító tűz, csak nem világháborúk formájában, hanem egyszerű házastársi háborgás formájában, egyszerű gyermek-szülő háborgó kapcsolatában, egyszerű szomszédok közti háborgásban, egyszerű munkatársi háborúskodásokban, egyszerű politikai csatákban, vagy faji alapú háborgásokban. A szó csak ömlik, az életek pedig égnek. A szó csak zúdul, a világ pedig perzselődik hatása alatt.

Egy házastárs, aki csak oda-oda szúr a párjának egy-egy éles szóval, mert védi körömszakadtáig igazát. A szikra kipattan, szó szót követ, s már ömlenek a régi előítéletek, lángokban áll a házasságuk, erejük már nincs arra, hogy eloltsák a tüzet.

Egy szülő, aki addig szajkózza baljós jövőképeit (hogy te ilyen és ilyen vagy, sohasem leszel igazán boldog stb.) mígnem azok már átokká válnak, sőt beteljesednek saját szeretett gyermekén.

Egy szomszéd, aki meg van győződve a másik lakó aljasságairól. Egyszer csak kirobban, s nincs az az erő, aki képes lenne eloltani a két ház között fellobbant lángokat, Évek, évtizedek telhetnek el úgy, hogy nem is köszönnek egymásnak, hogy már mindenki mindenkire haragszik, lehet már nem is emlékeznek a szikrára, de a lángok nem akarnak szűnni.

Egy munkatárs, aki állandóan nyelve veszi a kollégákat, beszél folyamatosan vélt vagy valós igazságait, mindenkiben bizalmatlanságot kelt, megrontja a közösséget, lángot bocsát a munkahelyére. Legyen az pletyka, furkálódás vagy rosszindulatú, tudatos lejáratás, szikrát hány a nyelve és mindent megemészt a keletkezett tűz.

Egy politikai szónok, aki saját hatalmi érdekének megfelelően szembeállít családokat, barátokat, országot szakít ketté, nemzetrészeket távolít el egymástól, folyamatosan olajt locsol a tűzre, vajon lesz-e elegendő ereje arra is, hogy a tüzet megállítsa?

Gyökössy Endre ír egyik könyvében egy emberről, akit kis növésű termete miatt egyik tanára, aztán iskolatársai is egyszerűen csak Töpörtyűnek csúfoltak. Ez az ember később öngyilkos lett, s csak ennyit írt búcsúlevelében, vajon kinek fog hiányozni egy töpörtyű?

A szavak röpködnek, a beszéd végtelenül folyik, szólásszabadság van, mindenkinek mindent szabad, a világ lángokban áll, emberi életek pedig emésztődnek, folyamatosan és vég nélkül.

Nos, ezért ír Jakab apostol a nyelv bűnéről, ill. arról, hogy ez a nyelv megfékezhető. Nem szükséges, hogy szenvedj a saját nyelved vagy más nyelve miatt. Nem kell az életednek emésztődnie, nem kell pusztulni a beszéd miatt.

Épülhet is! De hogyan?

Jakab azt mondja, a nyelv megzabolázható. Ha a ló ösztöneit kívánjuk megfékezni, akkor egy kis fémdarabot a szájába helyezve, oda lehet vezetni, ahova csak akarjuk. Érdekes, hogy a zabla szó eredete szlovák gyökerekre nyúlik vissza. Viszont van egy ősi magyar szavunk, amelyet a zabla szó helyett honfoglaló őseink is használtak. Ez így hangzik: FÉK. (Ma már kevesen közlekednek lovon, de a személygépkocsik teljesítményét a nem fizikai nyelv még mindig lóerőben méri. Nos, ősi magyar szavunk legtöbbször ma az autóhasználati tárgyaként fordul elő. Képzeljünk csak el egy autót, amelyiken nincs fék. Gáz van benne, de fék nincs. Mit mondanánk erre az autóra? Azt, hogy életveszélyes. Fékre szükség van, hogyha valaki lelép a gyalogos átkelőre, vagy ha egy gyermek kiszalad az utcára, vagy ha hirtelen előttünk terem egy fa, magunkban se tegyünk kárt.

Térjünk vissza a bibliai képhez, mi is az értelme? A ló szájába helyezett fémdarabocska arra szolgált, hogy meg tudják állítani a lovat, ha úgy szükséges. Azaz nem a ló dönti el, hogy mikor és hogyan áll meg, hanem a gazdája, a lovas.

A másik kép is hasonló üzenetet hordoz. Egy óriási, több száz tonna búzát szállító hajó súlyához képest egy kis kormányrúd súlya, mérete szinte elhanyagolhatóan csekély. Mégis oda lehet irányítani a nagy hajót, ahova csak a kormányos kívánja.

Testvérem! Ki irányítja a szívedet és ki irányítja a nyelvedet? Ez ennek a képnek a kérdése. Van e kormányos, van-e lovas, aki képes a beszédednek gátat szabni, ha az nem Isten szerint való?

Azt írja Pál, hogy a nyelv képes lángba borítani az egész világot, miközben maga is lángba borul a gyehenna tüzétől. Joó Sándor azt mondja erre a képre, hogy a nyelv alapvetően, természeténél és ösztönénél fogva a gyehenna tüzéből táplálkozik. A gyehenna Jézus szavait elevenítik itt fel, aki a pokol, a kárhozat helyét jelölte ezzel a szóval. Ez a szó a Gé Hinnóm, azaz a Hinnom völgy neve Jézsu korában. Jeruzsálem Dél-keleti részén található Júda és Efraim határán. Korábban Akház és Manassé idejében gyermekáldozatot is mutattak itt be, Jézus idejében tk szemét és állati tetemegető volt itt. A szimbólum tehát az abszolút tisztátalanságot kívánja kifejezni a zsidó gondolkodásban. A nyelv tehát, amely a szívből merít, onnan fakad fel a beszéd lényege azért perzsel és éget, mert a forrása teljességgel tisztátalan.

Legyünk őszinték magunkhoz, a legtöbb tisztátalanság, amit elkövetünk, a szánkon keresztül érkezik. A szánkon kijövő szavak, a gondolatok tesznek minket tisztátalanná – mondja Jézus –, s nem az, ami bemegy a szánkon. Van most feszült kapcsolatod? Ki mondta ki az első szót? Persze, mindig a másik..., de azért érdemes ezt átgondolnod még egyszer, hátha mégsem a másik volt csak mindenben a hibás. Van megszakadt kapcsolatod? Ki mondta ki az utolsó szót, hogy soha nem akarlak látni (ha nem is ilyen durván)? Lehet, hogy ebben is neked kellene megtenned az első lépést?

A szív ösztönösen tehát nem tud másból meríteni csakis abból a forrásból, amely tisztátalansággal van tele. Ahogy a 6. vers mondta: a nyelv is tűz, a gonoszság egész világa. Lehetne gondolatjátékkal is fogalmazni. AZ ige szerint a hit hallásból van a bűn pedig beszéd által. A kígyó beszélt, beszélt, beszélt... A beszéd pedig tisztátalan volt és a beszéd ma is tisztátalan.

De ki az, aki ezt megtisztítja? Aki megzabolázza a lovat? Aki megfékezi az ösztönös szózuhatagokat, pletykákat, intrikákat, szurkálódásokat, gonosz bántásokat, átkokat? Mert a mi erőnk kevés. A mi erőnk csak arra elegendő, hogy elfojtsunk, s a végén egy jó nagyot robbanjunk. De itt nem erre bízta az ige. Azt mondja, hogy a nyelvünk a szavaink, a beszédünk mehetnek jó irányba is. A magatehetetlenségünkben életünknek ide-oda hánykolódó hajóját kézbe veheti egy tapasztalt kormányos, aki jó irányba tudja állítani, ahol a szavak is mind-mind a helyére kerülnek, építenek és ápolnak, védenek és vigasztalnak, erősítenek és bátorítanak, biztatnak és igazságot hordoznak. Ez a kormányos: a Szentlélek Isten. Képes a szívet újjá teremteni. Képes kivenni mindent belőle, ami pusztít, rombol és emészt, és képes újjá tenni, hogy új életet éljen, új beszédet beszéljen. A Szentlélek Isten képes a nyelvet megtisztítani, képes az átkot áldássá változtatni, a bántást védelmezéssé, a lejáratást építéssé, a bizalmatlankodást bizalommal tenni. A Szentlélek Isten képes megfékezni a pusztító szóáradatot és fokozni az egyszerű és tiszta beszédet, ahol az igen igen, és ahol a nem nem. Mert Jézus azt mondta, ami ezen túlmegy, az az ördögtől van. Milyen az újjászületett szív beszéde? Pál ír erről az Efézusiaknak a 4. részben: *Semmiféle bomlasztó beszéd ne jöjjön ki a szátokon, hanem csak akkor szóljatok, ha az jó a szükséges építésre, hogy áldást hozzon azokra, akik hallják.*³⁰ *És ne szomorítsátok meg az Isten Szentlelkét, aki által el vagytok pecsételve a megváltás napjára.*³¹ *Minden keserűség, indulat, harag, kiabálás és istenkáromlás legyen távol tőletek minden gonoszsággal együtt.*³² *Viszont legyetek egymáshoz jóságosak, irgalmasak, bocsássatok meg egymásnak, ahogyan Isten is megbocsátott nektek a Krisztusban.*

Mit tehetünk?

Imádkozzunk új szívért és új beszédért. Hogy a Krisztus beszéde lakozzon bennünk gazdagon. Hogy ne tüzet okádjunk, amikor csak szólásra nyílik a szánk, hanem békességet és örömet szerezzünk, amikor csak beszélünk. Amikor nyelvünk forog, forogjon Isten dicsőségére, mondjon neki dicséretet, adjon neki hálát. Imádkozzunk Dávid királlyal együtt: ¹²*Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem!* ¹³*Ne vess el orcád elől, szent lelkedet ne vedd el tőlem!* (51. zsoltár). Ámen.